

ശ്രീഃ  
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ  
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ  
ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര  
പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ അയോധ്യാകാണ്ഡേ

॥ ദ്വാത്രിംശഃ സർഗഃ ॥

*This document has been prepared by*

*Sunder Kidāmbi*

*with the blessings of*

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാദേശികൻ

*His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam*

ശ്രീഃ  
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ  
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ  
ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര  
പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

## ॥ ദ്വാത്രിംശഃ സർഗഃ ॥

സീതയാ സഹ ശ്രീരാമേണ വാസിഷ്ഠം സുയജ്ഞമാഹുയ  
തസ്മൈ തത്പത്ത്യേ ച മഹാർഹാഭൂഷണരത്നധനപ്രഭൃതീനാം  
ദാനം സലക്ഷ്മണേന രാമേണ ബ്രാഹ്മണേഭ്യോ വടുഭ്യോ  
നിജാശ്രിതേഭ്യഃ സേവകേഭ്യഃ ത്രിജടാഖ്യായ വിപ്രായ  
സുഹൃജ്ജനേഭ്യശ്ച ധനസ്യ ദാനം

തതഃ ശാസനമാജ്ഞായ  
ഭ്രാതൃഃ പ്രിയകരം ഹിതം |  
ഗത്വാ സ പ്രവിവേശാശു  
സുയജ്ഞസ്യ നിവേശനം || 2.32.1 ||

തം വിപ്രമഗ്ന്യഗാരസ്ഥം  
വന്ദിത്വാ ലക്ഷ്മണോബ്രവീത് |  
സഖ്യേഭ്യോഗ്ദ്ധ പശ്യ ത്വം  
വേശ്മ ദുഷ്കരകാരിണഃ || 2.32.2 ||

തതഃ സന്ധ്യാമുപാസ്ഥായ  
ഗത്വാ സൗമിത്രിണാ സഹ |  
ഋദ്ധം സ പ്രാവിശൽലഭ്യ  
രമ്യം രാമനിവേശനം || 2.32.3 ||

തമാഗതം വേദവിദം

പ്രാഞ്ജലിഃ സീതയാ സഹ |

സുയജ്ഞമഭിചക്രാമ

രാഘവോഗ്നിമിവാർചിതം || 2.32.4 ||

ജാതരുപമയൈർമുഖൈ -

രംഗദൈഃ കുണ്ഡലൈഃ ശൂദൈഃ |

സഹേമസുതൈർമണിഭിഃ

കേയുരൈർവലയൈരപി || 2.32.5 ||

അന്യൈശ്ച രന്തൈർബഹുഭിഃ

കാകുത്സ്ഥഃ പ്രത്യുജ്ജയത് |

സുയജ്ഞം സ തദോവാച

രാമഃ സീതാപ്രചോദിതഃ || 2.32.6 ||

ഹാരം ച ഹേമസൂത്രം ച

ഭാർയായൈ സൗമ്യ ഹാരയ |

രശനാം ചാഥ സാ സീതാ

ദാതുമിച്ഛതി തേ സഖീ || 2.32.7 ||

അംഗദാനി ച ചിത്രാണി

കേയൂരാണി ശുഭാനി ച |

പ്രയച്ഛതി സഖീ തുഭ്യം

ഭാർയായൈ ഗച്ഛതീ വനം || 2.32.8 ||

പര്യങ്കമഗ്രാസ്തരണം

നാനാരത്നവിഭൂഷിതം |

തമപിച്ഛതി വൈദേഹീ

പ്രതിഷ്ഠാപയിതും ത്വയി || 2.32.9 ||

നാഗഃ ശത്രുഞ്ജയോ നാമ  
 മാതുലോഽയം ദദൗ മമ |  
 തം തേ നിഷ്കസഹസ്രേണ  
 ദദാമി ദ്വിജപുംഗവ || 2.32.10 ||

ഇത്യുക്തഃ സ തു രാമേണ  
 സുയജ്ഞഃ പ്രതിഗൃഹ്യ തത് |  
 രാമലക്ഷ്മണസീതാനാം  
 പ്രയുജോജാശിഷഃ ശിവാഃ || 2.32.11 ||

അഥ ഭ്രാതരമവ്യഗ്രം  
 പ്രിയം രാമഃ പ്രിയംവദം |  
 സൗമിത്രിം തമുവാചേദം  
 ബ്രഹ്മേവ ത്രിദശേശ്വരം || 2.32.12 ||

അഗസ്ത്യം കൗശികം ചൈവ  
 താവുഭൗ ബ്രാഹ്മണോത്തമൗ |  
 അർചയാഹുയ സൗമിത്രേ  
 രന്തൈഃ സസ്യമിവാംബുഭിഃ || 2.32.13 ||

തർപയസ്വ മഹാബാഹോ  
 ഗോസഹസ്രേണ രാഘവ |  
 സുവർണരജതൈശ്ചൈവ  
 മണിഭിശ്ച മഹാധനൈഃ || 2.32.14 ||

കൗസൽയാം ച യ ആശീഭി -  
 രഭക്തഃ പര്യുപതിഷ്ഠതി |  
 ആചാര്യസ്തൈത്തീരീയാണാ -  
 മഭിരുപശ്ച വേദവിത് || 2.32.15 ||

തസ്യ യാനം ച ദാസീശ്ച  
 സൗമിത്രേ സമ്പ്രദാപയ |  
 കൗശേയാനി ച വസ്ത്രാണി  
 യാവത് തുഷ്യതി സ ദ്വിജഃ || 2.32.16 ||

സുതശ്ചിത്രരഥശ്ചാർയഃ  
 സചിവഃ സുചിരോഷിതഃ |  
 തോഷയെന്നം മഹാർഹൈശ്ച  
 രതൈർവസ്ത്രൈർധനൈസ്തഥാ || 2.32.17 ||

പശുകാഭിശ്ച സർവാഭി -  
 ര്ഗവാം ദശശതേന ച |  
 യേ ചേമേ കഠകാലാപാ  
 ബഹവോ ദണ്ഡമാണവാഃ || 2.32.18 ||

നിത്യസ്വാധ്യായശീലത്വാ -  
 ന്നായത് കുർവന്തി കിഞ്ചന |  
 അലസാഃ സ്വാദുകാമാശ്ച  
 മഹതാം ചാപി സമ്മതാഃ || 2.32.19 ||

തേഷാമശീതിയാനാനി  
 രത്നപൂർണാനി ദാപയ |  
 ശാലിവാഹസഹസ്രം ച  
 ദേവ ശതേ ഭദ്രകാംസ്തഥാ || 2.32.20 ||

വൃഞ്ജനാർഥം ച സൗമിത്രേ  
 ഗോസഹസ്രമുപാകുരു |  
 മേഖലീനാം മഹാസംഘഃ  
 കൗസൽയാം സമുപസ്ഥിതഃ |

തേഷാം സഹസ്രം സൗമിത്രേ  
പ്രത്യേകം സമ്പ്രദാപയ || 2.32.21 ||

അംബാ യഥാ നോ നന്ദേച്ച  
കൗസൽയാ മമ ദക്ഷിണാം |  
തഥാ ദ്വിജാതീംസ്താൻ സർവ്വാൻ  
ലക്ഷ്മണാർചയ സർവശഃ || 2.32.22 ||

തതഃ പുരുഷശാർദൂല -  
സ്തദ് ധനം ലക്ഷ്മണഃ സ്വയം |  
യഥോക്തം ബ്രാഹ്മണേന്ദ്രാണാ -  
മദദാദ് ധനദോ യഥാ || 2.32.23 ||

അമാബ്രവീദ് ബാഷ്പഗലാം -  
സ്തിഷ്ഠതശ്ചോപജീവിനഃ |  
സ പ്രദായ ബഹുദ്രവ്യ -  
മേകൈകസ്യോപജീവനം || 2.32.24 ||

ലക്ഷ്മണസ്യ ച യദ് വേശ്മ  
ഗൃഹം ച യദിദം മമ |  
അശൂന്യം കാർയമേകൈകം  
യാവദാഗമനം മമ || 2.32.25 ||

ഇത്യുക്ത്വാ ദുഃഖിതം സർവം  
ജനം തമുപജീവിനം |  
ഉവാചേദം ധനാധ്യക്ഷം  
ധനമാനീയതാം മമ || 2.32.26 ||

തതോന്യസ്യ ധനമാജഹ്രുഃ  
സർവ ഏവോപജീവിനഃ |

സ രാശിഃ സുമഹാംസ്തത്ര  
ദർശനീയോ ഹൃദ്യശൃത || 2.32.27 ||

തതഃ സ പുരുഷവ്യാഘ്ര -  
സ്തദ് ധനം സഹലക്ഷ്മണഃ |  
ദ്വിജേഭ്യോ ബാലവൃദ്ധേഭ്യഃ  
കൃപണേഭ്യോ ഹൃദാപയത് || 2.32.28 ||

തത്രാസീത് പിംഗലോ ഗാർഗ്യ -  
സ്ത്രിജടോ നാമ വൈ ദ്വിജഃ |  
ക്ഷതവൃത്തിർവനേ നിത്യം  
ഫാലകുടാലലാംഗലീ || 2.32.29 ||

തം വൃദ്ധം തരുണീ ഭാർയാ  
ബാലാനാദായ ദാരകാൻ |  
അബ്രവീദ് ബ്രാഹ്മണം വാക്യം  
സ്ത്രീണാം ഭർതാ ഹി ദേവതാ || 2.32.30 ||

അപാസ്യ ഫാലം കുടാലം  
കുരുഷ്വ വചനം മമ |  
രാമം ദർശയ ധർമ്മജ്ഞം  
യദി കിഞ്ചിദവാപ്സ്യസി || 2.32.31 ||

സ ഭാർയായാ വചഃ ശ്രുത്വാ  
ശാടീമാച്ഛാദ്യ ദുശ്ചരദാം |  
സ പ്രാതിഷ്ഠത പന്ഥാനം  
യത്ര രാമനിവേശനം || 2.32.32 ||

ഭൃഗ്ഗംഗിരഃസമം ദീപ്ത്വാ  
ത്രിജടം ജനസംസദി |

ആപഞ്ചമായാഃ കക്ഷ്യായാ  
നൈതം കശ്ചിദവാരയത് || 2.32.33 ||

സ രാമമാസാദൃ തദാ  
ത്രിജടോ വാക്യമബ്രവീത് |  
നിർധനോ ബഹുപുത്രോഽസ്മി  
രാജപുത്ര മഹാബല || 2.32.34 ||

ക്ഷതവൃത്തിർവനേ നിത്യം  
പ്രത്യവേക്ഷസ്യ മാമിതി |  
തമുവാച തതോ രാമഃ  
പരിഹാസസമൻവിതം || 2.32.35 ||

ഗവാം സഹസ്രമപ്യേകം  
ന ച വിശ്രാണിതം മയാ |  
പരിക്ഷിപസി ദണ്ഡേന  
യാവത്താവദവാപ്സ്യസേ || 2.32.36 ||

സ ശാടീം പരിതഃ കട്യാം  
സംഭ്രാന്തഃ പരിവേഷ്ട്യ താം |  
ആവിധ്യ ദണ്ഡം ചികേഷപ  
സർവപ്രാണേന വേഗതഃ || 2.32.37 ||

സ തീർത്വാ സരയുപാരം  
ദണ്ഡസ്തസ്യ കരാച്ഛൃതഃ |  
ഗോവ്രജേ ബഹുസാഹസ്രേ  
പപാതോക്ഷണസന്നിധൗ || 2.32.38 ||

തം പരിഷ്വജ്യ ധർമാത്മാ  
ആ തസ്മാത് സരയുതടാത് |

ആനയാമാസ താ ഗാവ -

സ്ത്രിജട്സ്യാശ്രമം പ്രതി || 2.32.39 ||

ഉവാച ച തദാ രാമസ്തം ഗാർഗ്യമഭിസാന്ത്യയൻ |

മന്യൂർന ഖലു കർതവ്യഃ പരിഹാസോ ഹ്യയം മമ || 2.32.40 ||

ഇദം ഹി തേജസ്തവ യദ് ദുരത്യയം

തദേവ ജിജ്ഞാസിതുമിച്ഛതാ മയാ |

ഇമം ഭവാനർഥമഥിപ്രചോദിതോ

വൃണീഷ്യ കിം ചേദപരം വ്യവസ്യസി || 2.32.41 ||

ബ്രവീമി സത്യേന ന തേ സ്ഥ യന്ത്രണാം

ധനം ഹി യദ്യന്മമ വിപ്രകാരണാത് |

ഭവത്സു സമ്യക്പ്രതിപാദനേന തൻ -

മയാർജിതം ചൈവ യശസ്കരം ഭവേത് || 2.32.42 ||

തതഃ സഭാർയസ്ത്രിജടോ മഹാമുനി -

ർഗവാമനീകം പ്രതിഗൃഹ്യ മോദിതഃ |

യശോബലപ്രീതിസുഖോപബ്ധംഹിണീ -

സ്തദാശിഷഃ പ്രത്യവദൻമഹാത്മനഃ || 2.32.43 ||

സ ചാപി രാമഃ പ്രതിപൂർണ്ണപൗരുഷോ

മഹാധനം ധർമബലൈരുപാർജിതം |

നിയോജയാമാസ സുഹൃജ്ജനേ ചിരാദ്

യഥാർഹസമ്മാനവചഃ പ്രചോദിതഃ || 2.32.44 ||

ദ്വിജഃ സുഹൃദ് ഭൃത്യജനോഽഥവാ തദാ

ദരിദ്രഭിക്ഷാചരണശ്ച യോ ഭവേത് |

ന തത്ര കശ്ചിന്ന ബഭൂവ തർപിതോ

യഥാർഹസമ്മാനദാനസംഭ്രമൈഃ || 2.32.45 ||

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ  
അയോധ്യാകാണ്ഡേ ദ്വാത്രിംശഃ സർഗഃ ॥